

витонченість – спонукає творити ... *Жіночі сигарети Maxim Slims* – тонка спокуса; *Косметика Рира* – італійське мистецтво зваблення; *Тканини Recherche* – вишукані тканини від кращих виробників Мілана, Парижа, Лондона. У реалізації цієї зони досліджуваного концепту жінка представлена істотою тонкої організації з багатою фантазією. Уявлення про довершеність у жінок пов'язані з Італією-законодавцем мод, а також з Міланом, Парижем, Лондоном – найстарішими центрами Європи, у матеріальній і духовній культурі яких не останнє місце займають такі характеристики, як вишуканість, витонченість.

У наступних прикладах «жіночої» реклами в результаті образного використання лексем *сильний, ніжний, стрункий, надійний* створюється відомий у стилістиці «ефект невиправданого очікування»: *Обожнюю сильних, ніжних і струнких ... Сильний, ніжний і стрункий? Звичайно ... Bosch; Він такий сильний, надійний, з ним я забуваю про все, він такий ... Холодильник Electrolux*. Автори даних рекламних текстів, покладаючись на мовну інтуїцію адресата, направляють його цілком прогнозовані асоціації в сферу особистих стосунків між чоловіком і жінкою; сказаний зі шпальт журналів з особливою інтригуючою інтонацією займенник *такий* в силу своєї невизначеності тільки посилює і розвиває ці асоціативні паралелі. Ідеальний чоловік, на погляд жінки, повинен мати фізичну привабливість, силу та ніжність, у той час як чоловіки в свій ідеальний образ не включають останню якість – ніжність. У рамках даного концепту жінка, на відміну від чоловіка-раціоналіста, більшою мірою імпульсивна та емоційна.

Отже, основу гендерних відмінностей у реалізації концепту *досконалість* складають архетипічні стереотипи «статевої міфології» (А.Ф. Лосєв), інакше реклама втратить свою ефективність та дієвість.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Воркачев С. Г. Концепт «язык» в русском паремиологическом фонде /С. Г. Воркачев, Д. Ю. Полинченко // Проблемы вербализации концептов в семантике языка и текста: тез. докл. Междунар. симпозиума: в 2ч.–Волгоград : Перемена, 2003. –Ч. 2. – С. 176–180.
2. Заїкіна О. Н. Концептуальне структурування семантичного поля / О. Н. Заїкіна // Проблеми вербалізації концептів. 2004. – С. 66–68.
3. Современный толковый словарь русского языка / гл. ред. С. А. Кузнецов. – СПб. : Норинт, 2002. – 960 с.
4. Степанов Ю. С. Константы: словарь русской культуры / Ю. С. Степанов. – М. : Акад. проект, 2001. – 990 с.
5. Шафіков С. Г. Мовне значення і конотація як функція дескриптивного значення лексичної одиниці / С. Г. Шафіков // Дослідження з семантики: Межвуз. Сб на честь д-ра філол. наук, проф. Л. М. Васильєва.: Вид-во БГУ, 2001.– Вип. 21.–С. 62–75.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Вероніка Іванюк – аспірантка кафедри перекладу та загального мовознавства Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Наукові інтереси: вивчення рекламного дискурсу, порівняльна лексикологія.

ЗАСОБИ ГРАФІЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТЕКСТУ

Наталія РЕВА (Суми, Україна)

У статті розглядається графіка як складова оформлення писемних текстів. Фокусується увага на таксономії графічних засобів, їх поліфункціональності та полімодальності.

This article deals with graphics as a constituent part of the written language. The types of text graphic means are being classified; their polyfunctionality and polymodality are being analyzed.

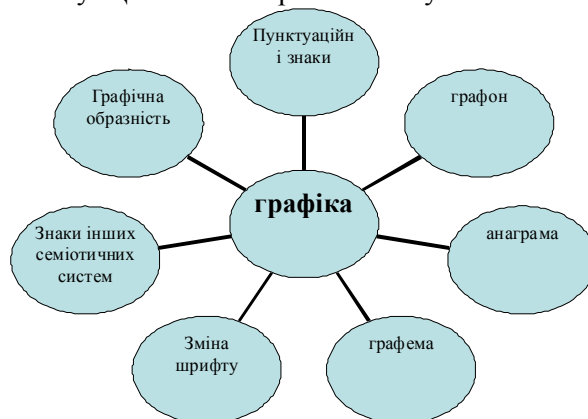
Актуальність даного дослідження зумовлена потребою сучасної текстової лінгвістики до конкретизації концептів, що пов'язані з невербальним паралінгвістичним компонентом комунікації, основу якого становить об'єкт нашого дослідження – графіка. Предметом дослідження є поліфункціональність графічних знаків.

Писемність відіграє одну з найважливіших ролей при передачі інформації. Письмо – це знакова система фіксації мови, яка дозволяє за допомогою начертальних (графічних) елементів передавати мовну інформацію на відстані та закріпляти її в часі; текст являє собою об'єднану смисловим зв'язком послідовність знакових одиниць [5: 3446]. Якщо автор письмового тексту має на меті донести до читача свій твір таким, яким він його задумав, та передати його смисл таким чином, щоб він і через довгий час залишався неспотвореним, він

повинен закодувати цей твір так, щоб він був зрозумілим адресатам багатьох поколінь, іншими словами він повинен правильно оформити його графічно.

Поняття «графіка» багаторазово висвітлювалась в автентичних лінгвістичних словниках, статтях, монографіях, де під графікою розуміють сукупність всіх засобів даної писемності, особливу манеру репрезентації текстів [2: 117]. Крім того графіку визначають як систему співвідношень між буквами алфавіту та звуками мови, тобто між графемами та фонемами, а графема відповідно – сукупність відношень між фонемою та буквою, єдність того, що визначається, (фонема), та того що визначає, (буква) в алфавітному письмі (В.Г. Гак, А.А. Залізняк, В.К. Журавльов) [5: 1055-1065]. Термін графема не має однозначного тлумачення, його нерідко зближають з поняттям букви чи фонему в її графічному вираженні. Дескриптивісти постулюють паралелізм усної та письмової мови, допускають наявність графемних опозицій, диференціальних ознак графему – аллографів. Лондонська школа наполягає на відносній автономії, іманентності письмової форми мови та відповідно і графіки. Для деяких лінгвістів суттєвим є звуковий для інших семантичний варіант фонему. Система графем закладається в результаті пристосування алфавіту як сукупності фонем мови на певному етапі розвитку [5: 1056-1058]. Відповідність фонема = графема, що є ознакою ідеального алфавіту, спрацьовує лише у фонетичній транскрипції. В кожній мові букв менше ніж звуків, і порівняно невеликою кількістю букв доводиться позначати далеко багатшу звукову систему. Розрив між співвідношенням графем та фонем збільшується в історичному процесі за рахунок неминучих фонетичних змін, навіть за умови, що орфографія залишається незмінною. В англійському письмі для 46 фонем існує лише 26 графічних знаків. В англійській графіці, як і інших графіках на основі латинського алфавіту, доводиться вдаватися до нововведень, так званої лігатури. Широко використовуються складні графему: диграфи (*ck /k/*), триграфи (*oeu /u:/*), поліграфи (*ough*). Всього в англійському письмі нараховується 118 складних графем, які разом з монографемами складають 144 графему [5: 1067]. Стійкі буквосполучення типу *-tion-* (*function*) ввійшли в систему англійської графіки як допоміжні засоби позначення фонем. Графема є мінімальною (основною структурною) одиницею графічної системи мови (системи письма). Графема як основна одиниця графіки будь-якої мови має важливе значення для нашого дослідження, адже вона допомагає авторові закодувати потрібну інформацію зрозумілим чином. Англійська графема «а», наприклад, має своїм варіантом капіталізовану графему «А», поява якої на початку речення може вважатись не тільки засобом актуалізації явного контрасту с графемою «а» з метою інтродукції нового речення, а і в деяких випадках єдиною графічною індикацією того, що визначається, особа, місце чи група осіб, місць, або навіть більш ширший концепт: *the Arches/ the arches* [6: 10].

Поняття графіка включає в себе сукупність всіх знаків, що використовує дана система писемності: графему, знаки пунктуації, наголосу, шрифтові виділення, використання різноманітного кегля великих літер, підкреслювання, використання пропусків (інтервалів), композиційна побудова тексту. Це можна зобразити наступною схемою:

Всі ці засоби є носіями експресивного навантаження і допомагають авторові в досягненні його прагматичної мети.

Пунктуація – це система графічних неалфавітних знаків, які утворюють основні засоби письмової мови; головна функція пунктуації – розчленування та графічна організація письмового друкованого тексту [5: 3740]. Пунктуація – це правила розташування розділових знаків [2: 374]. Розділові знаки – графічні знаки, які використовуються в письмовому мовленні з метою вказівки на її декламаційно-психологічне розчленування, а також для передачі тих особливостей його синтактико-смыслового читання, які не можуть бути виражені морфологічними засобами чи порядком слів [3: 159]. Сучасна європейська пунктуація бере початок у книгодрукуванні. Правила використання розділових знаків розрізняються у різних мовах, наприклад французький (англійська, італійська мови) та німецький (польська, російська мови) пунктуаційні типи. Перший тип характеризується більш рідким використанням тире, коми використовуються лише для виділення смислових нюансів [8]. Однак, якими б «бідними» не були правила використання пунктуаційних знаків в англійській мові, їх роль в графічному оформленні письмового тексту, передачі прагматичної мети автора, здійсненні впливу на адресата є вельми значущою. Пунктуація допомагає читачеві сприймати те, що в усному мовленні передається за допомогою наголосу, тону голосу, пауз. Разом із функцією членування речення та тексту на складові, пунктуація семантизує емоційні паузи, іронію, обурення, хвилювання. Стилiстичне навантаження розділових знаків неоднакове. На особливу увагу заслуговують знаки оклику та питання [1: 215]. Насиченість тексту зазначеними знаками вже свідчить про його емоційність: *“How is it that little children are so intelligent and men so stupid? It must be education that does it. Alexandre Dumas; What, then, is certain ? ...”* (Thomas Henry Huxley) [9]. Проте, коли знак оклику, наприклад, поставити після речення, яке не є окличним, можна виразити обурення, подив чи навіть іронію: *“A truth, a faith, a generation of men goes – and is forgotten, and it does not matter!”* (J. Conrad) [11]. Фреквентивним є подвоєння цих знаків, яке свідчить про інтенсифікацію експресії. Для досягнення прагматичної мети у художньому дискурсі використовують тире та багато крапку для виділення емоційної паузи, психічних станів персонажів (нерішучості, нервозності, збентеження, невпевненості): *“What, then, is certain?... Why, the fact that the thought, the present consciousness, exists. Our thoughts may be delusive, but they cannot be fictitious. As thoughts, they are real and existent and the cleverest deceiver cannot make them otherwise.”* (Thomas Henry Huxley) [9]. Тире та багатокрапка вказують на затягнуту паузу перед якимось важливим текстовим елементом з метою привернення до нього уваги. В цьому випадку пунктуаційні знаки не рідко використовують разом з так званими заповнювачами пауз (*well, so, er, ugh...*): *“The world gets better every day – then worse again in the evening.”* (Kin Hubbard) [11]; *“There are three great problems of our time.... One of these is that doctrine concerning the constitution of matter which, for want of a better name, I'll call "molecular"; the second is the doctrine of the conservation of energy; the third is the doctrine of evolution.”* (Thomas Henry Huxley) [9]. Крапка як пунктуаційний знак ставиться в кінці оповідного речення для вираження закінченої думки. Цей знак може фасцилізувати дискрептиви динамічної та швидкої зміни подій: він членує текст на короткі речення, що створює враження єдності та динаміки цілого: *“If at first you don't succeed. Try. Try again. Then give up. No use being a damned fool about it.”* (W.C. Fields) [11]. Лапки тяжіють до пунктуаційних засобів оформлення тексту: за їх допомогою автор виокремлює пряму мову, робить наголос на «чужі» слова: *“When Astronomy was young "the morning stars sang together for joy", and the planets were guided in their courses by celestial hands. Now, the harmony of the stars has resolved itself into gravitation according to the inverse squares of the distances, and the orbits of the planets are deducible from the laws of the forces which allow a schoolboy's stone to break a window.”* (Thomas Henry Huxley) [9]. Текстова одиниця у лапках виражає іронію, показує енігматичність: *“There are three great problems of our time.... One of these is that doctrine concerning the constitution of matter which, for want of a better name, I'll call "molecular"; the second is the doctrine of the conservation of energy; the third is the doctrine of evolution.”* (Thomas Henry Huxley) [9]. Відсутність знаків пунктуації досить популярний на часі засіб графічного оформлення тексту, який називають «фірмовим знаком» автора чи літературної течії. Численним є використання знаків пунктуації в якості самостійних сигналів оцінного змісту, що заміщують цілі репліки. В такому випадку вони слугують

знаками мовної економії: без зайвих слів вони допомагають виразити емоцію. Пунктуація як графічний засіб текстового оформлення відіграє три основні функції: допомагає в ритміко-мелодійній побудові мови; віддзеркалює відношення автора до висловлюваного; підказує читачеві емоційну реакцію, якої від нього очікують.

Вагомим є такий графічний засіб, як зміна шрифту. Курсив, типографічний шрифт під нахилом, використовується багатьма авторами для виділення епіграфів, поетичних вставок, цитат, слів іншомовного походження, і всього чужорідного, що потребує окремого виділення: *"The old protectionist theory is the doctrine of trade unions as applied by the squires, and the modern trades unionism is the doctrine of the squires applied by the artisans. Why should we be worse off under one régime than under the other?"* (Thomas Henry Huxley) [9]. Використовується графічний прийом капіталізації, коли з великої літери пишуть назви неістот, надаючи тексту особливої значущості та урочистості: *"Fact I know; and Law I know; but what is this Necessity, save an empty shadow of my own mind's throwing?"* (Thomas Henry Huxley) [9]; *"The student of Nature wonders the more and is astonished the less, the more conversant he becomes with her operations; but of all the perennial miracles she offers to his inspection, perhaps the most worthy of admiration is the development of a plant or of an animal from its embryo."* (Thomas Henry Huxley) [9]; *"Whatever evil voices may rage, Science, secure among the powers that are eternal, will do her work and be blessed."* (Thomas Henry Huxley) [9]. Цілі слова пишуть капіталізованими літерами з метою показати їх особливе смислове навантаження, зростання сили голосу, зміну його тембру, інтонації. Все більшої популярності отримує такий засіб графічного виділення, як використання в тексті знаків іншої семіотичної системи [3: 49-50]. Використання в тексті букв алфавітів та їх назв (наприклад, грецького алфавіту: *alpha, omega...*) специфікують текстові елементи, акцентуючи на культурних, етнічних чи соціальних особливостях особи, явища чи предмета. Так, в 1971 г. англійський поет Д.Дж. Енрайт створює вірш "The Typewriter Revolution", стиль якого став передумовою появи графічного прийому вираження англійського мовного молодіжного сленгу, і пізніше сленгу комп'ютерного. При наборі тексту на машинці автор використовував клавіші з допоміжними знаками інших семіотичних систем і його строки мали вигляд: *"U 2 can b a / Tepot"* ("*Ти теж можеш бути / Поетом*"), *"C! *** stares and /// strips"* ("*Дивись—но, три зірки та три нашивки*"), *"All net r ="* ("*Всі люди рівні*"). В цьому вірші слова усного мовлення зображені буквами англійського алфавіту ("*u*" позначає "*you*", "*b*" – "*be*", "*c*" – "*see*", а "*r*" – "*are*"), цифрами ("*2*" читається [*tu:*], але означає ні "*two*" – *два*, а "*too*" – *теж*), математичними знаками ("*=*" означає "*equal*" – *рівні*) та іншими символами (знаки "*****" та "*///*" пояснюють значення слідуєчих за ними слів: "*stares*" – це "*stars*", тобто *зірки*, а "*strips*" – це "*stripes*", не лише *полоски*, а *нашивки* на військовій уніформі) [7]. Якщо автор має на меті передати особливості діалектної, нелітературної вимови, обмовок, мовних похибок (заїкання, гаркавості), виразити та посилити емоційну сторону висловлювання, вказати на душевний стан персонажа, він використовує графон – графічну фіксацію індивідуальних особливостей вимови: спотворення графічного обліку слова; графічний розрив слова, повтор букв; дефіксацію – дефісне написання цілого слова з певною експресивною метою. Серед інших засобів графічного оформлення тексту виділяють анаграму – графічне шифрування слова: *President Bush of the USA – A fresh one, but he's stupid. Osama bin Laden – A bad man (no lies). William Shakespeare – I am a weakish speller. I'll make a wise phrase. He's like a lamp, I swear* [10]. Використовують також фонетичний каламбур – зіткнення схожих звучань в схожих словах:

- *I've spent last summer in a city of Switzerland.*
- *Berne?*
- *No, almost froze* [10].

Важливим є прийом розташування самого тексту (графічної образності), тобто виділення форми тексту, яка визначає його зміст (поділ на абзаци, параграфи) [3: 107].

Графіка уявляє собою систему знаків та правил їх використання. Графіка – це особливий код, який допомагає зберігати та передавати інформацію в такому текстовому вигляді, який є зрозумілим та адекватним для перцепції адресатом. Графічне оформлення тексту слугує первинним засобом досягнення прагматичної мети автора. Від графічного оформлення

залежить взаєморозуміння з читачем, здійснення впливу на нього та актуалізація авторських інтенцій.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка. – М.: Просвещение, 1990. – 301 с.
2. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. – М.: Советская энциклопедия, 1966. – 608 с.
3. Белова Н.А. Филологический анализ художественного текста: реализация интеграции лингвистического и литературоведческого подходов в школе: Учебно-методическое пособие/ Мордов. гос. ун-т. – 2-е изд., перераб. и доп. – Саранск, 2008. – 205 с.
4. Селиванова Основы лингвистической теории текста и коммуникации: Монографическое учебное пособие. – К. Брама, Изд. Вовчок О.Ю., 2004. – 336 с.
5. Ярцева В.Н. Лингвистический энциклопедический словарь. – М.: Директмедиа Паблшинг, 2008. – 5987 с.
6. Crossland R.A. Graphic Linguistics and its Terminology // Mechanical Translation, 1956, vol. 3, no. 1. – P. 8-11
7. Інформація з сайту <http://www.philol.msu.ru/~tezaurus/>
8. Інформація з сайту <http://feb-web.ru/FEB/LITENC/ENCYCLOP/le9/le9-3661.htm>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

9. Henrietta A. Huxley Aphorisms and Reflections// Project Gutenberg Consortia Center// <http://www.Gutenberg.us>
10. Інформація з сайту www.wikipedia.org
11. Інформація з сайту aphorism4all.com

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Наталія Рева – аспірантка кафедри теорії та практики перекладу Сумського державного університету.
Наукові інтереси: дискурс, текстологія, вербальні та невербальні засоби комунікації.

ОБРАЗ ЗЕМЛІ В ІНДИВІДУАЛЬНІЙ ПОЕТИЧНІЙ КАРТИНІ СВІТУ ПАВЛА МОВЧАНА: ПІНГВОКОГНІТИВНИЙ ВИМІР

Олена СЛЮНІНА (Харків, Україна)

Стаття присвячена розгляду концепту земля в поетичній картині світу Павла Мовчана. Проаналізовано особливості вербального вираження концепту, а також його семантичне наповнення.

The article is devoted to the analysis of the concept earth in the poetical model of the world of Pavlo Movchan. The peculiarities of verbal expression and the semantic filling of the concept are analyzed.

Мова поетичних творів останніх десятиліть минулого століття становить значний науковий інтерес, оскільки несе в собі нашарування різноманітних динамічних процесів. Аналізуючи особливості художнього світогляду 80–90-х, Н. М. Лебединцева серед характерних рис поезії цього періоду називає орієнтацію поетів-«вісімдесятників» «не на суспільні проблеми та цілі, як у 60-х, а на індивідуальне переживання та філософське осмислення світу» [5: 56]. Саме до митців глибокого філософського спрямування належить П. Мовчан. Тематика його творів характеризується поліфонічністю ідей, однак вже з перших рядків помітний особливий інтерес поета до вічних проблем: що таке людина, що таке світ, що таке час тощо. І. М. Дзюба зазначає, що «Павло Мовчан – митець непростий, нелегкий для читання. Основні поняття його поетичного тексту: рух, простір, час. Це – першоелементи буття, і зосередженість на них виказує поета *філософічного*. Але Мовчанова філософічність особлива... здійснюється немовби в самих реальностях буття» [11: 7-9]. Звернення до універсально-субстанційних проблем онтології, метафізична насиченість творів впливає не лише на їх проблемно-змістовий потенціал, але й на своєрідність мовотворчості письменника, добір зображально-виражальних засобів.

Оскільки творчість П. Мовчана вивчалася переважно з позицій літературознавства (до розгляду його поетичної системи зверталися І. М. Дзюба, Н. М. Лебединцева, О. А. Хоменко, М. С. Якубовська), то видається **актуальним** дослідити специфіку лінгвального вираження окремих концептів у поезії цього майстра слова. У пропонованій розвідці маємо на **меті** звернутися до лінгвопоетичного аналізу вербалізації концепту *земля*, здійснити комплексний опис лексичних одиниць, які репрезентують зміст цієї реалії у творах П. Мовчана та з'ясувати їх семантичне наповнення. При цьому варто підкреслити, що концепт *земля* є одним з найбільш значимих в українській та інших картинах світу, адже відіграє важливу роль при фізичній організації в просторі, виступаючи в якості орієнтира, завдяки якому відбувається структуризація світу на основі побудови антиномічних категорій: верх-низ, центр-периферія, суходіл-водний простір, небо-земля.